

VAN TİCARET VE SANAYİ ODASI

**TURİZM
SEKTÖR RAPORU**

2018

TURİZM SEKTÖR RAPORU

2018

VAN İLİ GENEL BİLGİLER

Van ve çevresi, coğrafya bakımından önemli bir konumu olduğu için çok eski dönemlerden beri yerleşim alanı olmuş, birçok uygarlığın izlerini üzerinde barındırmıştır. M.Ö. 4000’li yıllara kadar uzanan tarihiyle Van; Bizanslılar, Selçuklular, İlhanlılar, Hurriler, Urartular, Medler, Persler, Partlar, Sasaniler, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler ve Osmanlılar gibi önemli uygarlıklara uzun yıllar yurtluk etmiştir. Van Gölü, Akdamar Kilisesi, ‘kaleler kenti’ olarak anılmasını sağlayan kaleleri, dünyaca ünlü kedisi ve pek çok turizm aktivitesine olanak veren coğrafyası ile Doğu’nun önemli bir turizm merkezidir.

NÜFUS VE YERLEŞME

19.069 km karelik yüzölçümü ile Türkiye topraklarının %2,5' ine sahip olan Van da Türkiye nüfusunun %1.36'sına tekabül eden 1.106.891 kişi yaşamaktadır. Bahçesaray, Başkale, Çaldıran, Çatak, Edremit, Erciş, Gevaş, Gürpınar, Muradiye, Özalp, Saray, İpek Yolu, Tuşba olmak üzere 14 ilçeden oluşur.

TARİHİ DOKU

Van ve çevresi eski çağlardan beri devingen bir bölgedir. En eski Türkmen yerleşim alanlarından olan şehir değişik zamanlarda çeşitli etnik grupları barındırmıştır. Van ilinin adının nereden geldiği kesin olarak bilinmemektedir. İlde adı bilinen en eski yerleşme, uzun yıllar Urartuların başkenti olan Tuşpa'dır. Yörenin en eski adı yine Urartular döneminden kalmadır. M.Ö. 9. Yüzyıldan sonra bölge Urartu yazılı belgelerinde Biaina/Biane ülkesi, Asur kaynaklarında ise Nairi olarak geçmektedir. Tuşpa'nın başkent olarak kurulması I. Sarduri zamanında M.Ö. 9. yüzyıldadır. Van Kalesi Höyüğü'ndeki arkeolojik çalışmalar kent geçmişinin M.Ö. 3000'lere, Eski Tunç Çağı'na kadar gittiğini göstermiştir. M.Ö. 7. yüzyılda II. Rusa döneminde Urartu idare merkezi Rusahinili (Toprakkale) yapılmışsa da Urartu kralları "Tuşpa'nın Efendisi" unvanını gurur duyarak kullanmışlardır. M.Ö. 6. yüzyıl başlarında, İskit ve Med akınları, Urartu Krallığı'nın ve Tuşpa'nın sonunun gelmesine neden olmuştur. Eski Tunç'tan I. Dünya Savaşı sonuna kadar kesintisiz olarak yerleşime sahne olan kentte Hurriler, Urartular, Medler, Persler, Parthlar, Bizanslılar, Sasaniler, Selçuklular, Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenleri, Safeviler ve Osmanlıların izleri görülür. Osmanlılar döneminde Eyalet statüsü kazanmış olan Van'da o dönemde önemli gelişmeler olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında Ruslar tarafından işgal edilen Van ve çevresi 2 Nisan 1918'de işgalden kurtarılmıştır. İşgalden kurtulduktan sonra "Bağlar mevkii" denilen bugünkü yerinde yeniden kurulmuştur. 1923 yılında il olan Van şehri gelişerek çağdaş bir kent olmuştur.

ALTERNATİF TURİZM İMKÂN LARI

KÜLTÜR TURİZMİ:

Tarih öncesi dönem ile İslam ve Hıristiyan kültürünün örneklerini oluşturan tarihi eserler açısından ilimiz son derece zengindir. Urartu döneminde yapılan Van Kalesi, Çavuştepe Kalesi, Anzaf Kaleleri, Yoncatepe Nekropolü ve Ayanıs Kalesi ile Hıristiyan kültürünün örneklerinden olan Akdamar Kilisesi, Bartholomeus Kilisesi, Yedi Kilise, Lim Manastır Kilisesi, Ctouts Manastır Kilisesi ve S.Thomas Manastır Kilisesi başta olmak üzere birçok kilise kısmen harap bir vaziyette olmalarına rağmen, ziyaretçilerin en çok uğradıkları yerlerin başında gelmektedir. Kiliselerin ise çoğu harap vaziyettedir. En sağlam olarak günümüze gelebilenler; Akdamar Kilisesi ve Ctouts Manastır Kilisesi'dir ki, bunlarından Akdamar Kilisesi restore edilmiş ve Anıt Müze olarak hizmete açılmıştır.

İslam medeniyetinin ürünlerinden olan Hüsrev Paşa Külliyesi, Ulu Cami, Halime Hatun Kümbeti, Gevaş Selçuklu Mezarlığı, Süleyman Han Cami, Kaya Çelebi Cami, İkiz Kümbetler, Hoşap Kalesi ile bunların dışında birçok eser günümüze kadar gelmişlerdir. İlimizdeki farklı kültürleri yansıtan bu eserlerden; Hoşap Kalesi, Yoncatepe Nekropolü ve Ayanıs Kalesi'nde kazı çalışmaları halen devam etmektedir.

DOĞA TURİZMİ

Muradiye Şelalesi, Ganisipi Şelalesi, Başkale Peribacaları, Başkale Travertenleri, Keşiş Gölü, Süphan Dağı, İnci Kefali üreme göçü, florası ve Van Gölü, ilimizin başlıca doğal güzelliklerini oluşturmaktadır.

Van Gölü, teknelerle yapılacak turlar ve su sporları için elverişli bir konumdayken bundan yararlanılamamaktadır. Doğal güzelliklerimiz ne yazık ki korunamamış, insanlar tarafından kirletilmiştir. Van Gölü'nde,

kirlilik had safhaya ulaşmıştır. Ayrıca göl sularının yükselmesi ve karayolunun hemen sahil Şeridine yapılmış olması nedeniyle, kumsal alanlar azalmıştır. Şu anda Van Gölü'nde yüzebilecek alanlar şehir merkezine 30 km mesafedeki Amik, Ayanıs, Mollakasım ve Alaköy kıyılarıdır. Muradiye şelalesi ve Ganisipi şelalesi etrafında peyzaj düzenlemeleri ile tesislerin yapılmaması ne yazık ki bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

KIŞ TURİZMİ

Kış turizmi açısından ilimizde Merkez Kurubaş Köyü ile Gevaş Abalıköy yakınlarında bulunan yerler kayak yapılan alanlardır. Van Şehir merkezine 40 km mesafedeki Gevaş Abalıköy yakınlarındaki yer; karın kalma süresi, kar kalitesi, coğrafi konum açısından kayak yapmaya elverişlidir. Ancak burası hizmetlerin sağlanacağı tesislerden yoksundur.

SPOR TURİZMİ

Yamaç paraşütü, doğa yürüyüşü, kayak ve dağcılık gibi sporlar için elverişli alanlar olmasına rağmen bunlar kısmi olarak yapılmaktadır.

Van Gölü, su sporlarının yapılabilmesi açısından son derece yeterli koşulları taşımaktadır.

Yelken, kürek, kano, sörf ve su kayağı gibi çeşitli branşlarda su sporu yapılabilecek koşulları bulunduran Van Gölü'nde turizm amaçlı faaliyetler şu anda kısmi olarak yapılmaktadır.

SAĞLIK TURİZMİ

Mevcut hastaneleri nedeniyle ilimiz, Van Gölü Havzası içerisinde bir merkez konumundadır.

Bu sebeple çevre illerden ilimize sağlık nedenlerinden dolayı birçok kişi gelmektedir.

Erciş ilçe merkezine 20 km uzaklıktaki Doğancı Kaplıcası bu yıl yapılan onarımlar sonucunda hizmetine devam etmektedir. Ancak peyzaj düzenlemeleri ve mevcut tesisler yetersiz kalmaktadır.

Başkale Elbak Vadisi ve Başkale Karasu Havzası, termal kaynakları olmasına rağmen işletilememektedir.

İNANÇ TURİZMİ

İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına, dini inançlarını gerçekleştirmek üzere inanç çekim merkezlerini görmek amacıyla yaptıkları turistik amaçlı gezilerin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi İnanç Turizmi olarak tanımlanabilmektedir.

Dinlerin ortaya çıkışından itibaren dini otoritelerin emirleri doğrultusunda kutsal yerlerin ziyareti kişisel tercihlerin ötesine geçmiştir. Bunun sonucu olarak kutsal yerler yüz binlerce kişiye ev sahipliği yapmış ve kitlesel bir hareket olarak kendisini göstermiştir. Temelini dini inançların tatmininden alan inanç turizmi; dünya barışının ve kültürlerarası iletişimin gelişmesinde de önemli rol oynamaktadır. Aynı dine mensup fakat dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanlar, dinlerinin kutsal mekânlarında bir araya gelerek dini inançlarını paylaşmanın yanı sıra birbirleriyle ve aynı dine mensup olsun veya olmasın yerel halka sosyal ve kültürel anlamda bir etkileşim içerisine girerler. Bu noktada inanç turizmi; farklılıkların ve çeşitliliklerin ortaya çıkmasına ve bunlara dinsel hoşgörü, saygı, sevgi ve anlayışla bakılmasına katkı sağlayan evrensel bir kurum niteliğine sahiptir.

Çağımızda üç büyük dinin buluşma yeri olan Anadolu, farklı inançların ve medeniyetlerin buluştuğu bir coğrafya üzerinde yer almaktadır. Bu özelliği ile Türkiye'de inanç turizmindeki mevsimsel özellik (dini tören ve anma günleri) tüm yıla yayılma özelliği gösterir.

Ülkemiz birçok farklı tarihi ve kültürel değerlerin bir arada bulunabildiği ender ülkelerden biridir. Tarih boyunca pek çok medeniyet bu topraklarda uyum içinde yaşamış ve günümüze zengin ve renkli bir miras bırakmıştır. Ülkemizin sahip olduğu tarihsel ve arkeolojik zenginlikler şüphesiz ki, diğer dinler açısından da son derece önem arz etmektedir. Türkiye, inanç turizmi açısından bir açık hava müzesi konumundadır.

İslam ve Hıristiyan inancına ait medeniyetlere ev sahipliği yapan ilimiz, inanç turizmi potansiyeli açısından önemli bir merkez konumundadır. Üzerinde barındırdığı; Hüsrevpaşa Camii, Akdamar Kilisesi, Kaya Çelebi Camii, Çarpanak Kilisesi gibi önemli eserler ziyaretçilerini beklemektedir.

AV TURİZMİ

Van bölgesi av hayvanları yönünden zengin olup, her mevsim avlanmak mümkündür. Başlıca av hayvanları arasında; keklik, ördek, toy, dağ keçisi, tavşan, domuz gibi hayvanlar gelmektedir. Balıkçılıkta son derece gelişmiştir.

DAĞCILIK

Artos, Süphan, ve Erek dağlarında kısmen yapılmaktadır.

KIŞ SPORLARI

Gevaş ilçesinde Abalı Kayak Merkezi bulunmaktadır.

SU SPORLARI:

Sualtı Dalışları: Akdamar, Adır, ve Reşadiye açıklarında sualtı dalışları yapmaya müsaittir. Edremit Jandarma Sahil Güvenlik ve Yüzüncü Yıl Üniversitesinde ekipler bulunmaktadır.

Rafting: Bahçesaray ilçesi potansiyel olarak müsaittir ve bu yörede zaman zaman bu spor gerçekleştirilmektedir.

Su Kayağı: Edremit, Gevaş ve merkez Çarpanak açıkları bu spor için müsaittir.

SAĞLIK - KAPLICA TURİZMİ

Van' da kaplıca olarak yalnızca Erciş ilçesindeki Doğancı kaplıcası Özel İdare Müdürlüğünce yaptırılıp hizmete sunulmuş olan kaplıcanın egzama hastalığına şifa dağıttığı bilinmektedir. Birçok doğal kaplıca da bulunmaktadır.

Kamp İmkânları:

Van Gölü çevresinde kamp kurmaya elverişli bir çok alan mevcut olup, bunlar arasında en güzel yerler, Edremit, Kadembastı, Amik, Mollakasım ve İşkirt 'tir. Ayrıca birçok resmi ve Belediye denetiminde olan özel kampingler

MİMARİ DOKU

Van Kalesi (Antik Tuşpa)

Urartuların ilk başkentidir. Van Kalesi M. Ö. 9. yüzyılın ortalarında Urartu Kralı I. Sarduri tarafından yaptırılmıştır. Günümüze oldukça sağlam olarak ulaşan kalenin girişi kuzeybatıdadır. Girişin hemen batısında Sarduri Burcu (Madır Burcu) yer alır. Burada I. Sarduri tarafından Assur diliyle yazılmış Çivi yazılı kitabeler mevcuttur.

Kalenin kuzeybatı ucundan yukarıya çıkıldığında Urartu Kralı I. Argisti'nin mezar anıtı ve giriş kısmındaki duvarlarda çivi yazılı yıllıklar bulunmaktadır. Kalenin güney kesiminde Urartu krallarına ait mezar odaları yer almaktadır.

Güneyde eski Van şehrine ait kalıntılar vardır. Bunlardan Selçuklu Dönemine ait Ulu Camii ile Osmanlı Dönemine ait Kaya Çelebi ve Hüsrev Paşa Camileri dikkat çekici eserlerdir.

Toprakkale (Antik Rusahinili)

Urartuların ikinci başkentidir. Zimzim kayalıkları üzerine kurulmuştur. Urartu Kralı II. Rusa tarafından kurulduğu için Rusahinili adı verilmiştir. Urartu Baştanrısı Haldi'ye ait tapınak, sur kalıntıları, saray ve su sarnıcı bulunmaktadır.

Çavuştepe (Antik Sardurihinili)

Van'ın 24 km. güneydoğusunda bulunan Çavuştepe Kalesi M.Ö. 764-735 yılları arasında hüküm süren Urartu Kralı II. Sarduri tarafından inşa ettirilmiştir. 1961 yılından beri Türk bilim adamlarınca kazı yapılan Çavuştepe'de; Aşağı ve Yukarı Kale, ortada ana giriş kapısı ile birleşmektedir. Doğuda bulunan Yukarı Kale'de büyük bir kaya platformu ve Urartu Baş Tanrısı Haldi'ye ait tapınak bulunmaktadır. Aşağı Kale' de çok sayıda atölye binaları, 4-5 m. yüksekliğinde taş surlar, saray, depo, mahzenler, Urartu Tanrısı İrmuşini'ye ait tapınak yer almaktadır.

Hoşap Kalesi

Çavuştepe'nin 40 km. doğusundadır. 1643 yılında Osmanlılara bağlı Mahmudilerin Beyi Sarı Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Kale aynı adı taşıyan Hoşap Suyu'nun sarp kayalıkları üzerinde yükselmektedir.

Kalenin batıya bakan girişi ve özgün kapısı bozulmadan günümüze ulaşabilmiştir. Kapının üstünden yapımı ile ilgili Farsça kitabe ve aslan kabartmaları yer almaktadır. Kale içindeki eski hamam, cami, medrese, çeşme, su sarnıcı, zindan ve odalarda geçmişin izlerini görmek mümkündür.

Gevaş

Van İl merkezinin 37 km. güneyinde, Van-Tatvan karayolu üzerinde yer alır. Urartular Döneminden beri iskâna sahne olan Gevaş'ta M.S. 14. yüzyıla ait Selçuklu mezarlığı özellikle dikkat çekicidir. Urartularca kurulmuş ve sonradan Selçuklular tarafından da kullanılmış olan kalenin güneyinde yer alan, Halime Hatun Kümbeti ve 400'den fazla mezar içeren mezarlık Selçuklu taş sanatının kendine özgü yapısını süsleme ve hat sanatının en güzel örneklerini gözler önüne sermektedir.

ANTİK KENTLER

Biane (Van) Antik Kenti

Van'ın eskiçağlara kadar inen çok eski bir tarihi bulunmaktadır. Özellikle Tilkitepe'de yapılan kazılarda ele geçen buluntular Kalkolitik Çağ'dan (MÖ.5500-3500) itibaren yörede sürekli bir yerleşim olduğunu göstermiştir. Ancak, bu buluntular Van bölgesi ile

Mezopotamya kültürleri arasında yakın bir ilişki olduğunu da ortaya koymuştur. M.Ö.3000'de Hurriler Van'da yaşamıştır. Doğu Anadolu'da yaşayan Hurriler burayı merkez konumuna getirmişlerdir. Hurrilerin Hititler tarafından yıkılmasından sonra Urartular yöreye hâkim olmuş ve Van 300 yıl Urartuların başkenti olmuştur. Bu arada İ.Sardur Van Kalesini kurmuş ve buraya Urartu dilinde Biane adı verilmiş, bu isim zamanla Van'a dönüşmüştür. Urartuların ileri bir kültür düzeyine eriştikleri; Van'da Tuşba, Çavuştepe ve Topraktepe'de günümüze ulaşan sulama, bağcılık ve mimari alandaki eserleri ile anlaşılmaktadır. MÖ. VI. yüzyılın başlarında Medler Urartu Devletini yıkmışlar, bunun ardından da Persler yöreye hâkim olmuştur. Büyük İskender'in Persleri yenmesinden sonra Makedonyalılar, ardından Seleukoslar burada hüküm sürmüştür.

MÖ. III. yüzyılda Van yöresi kısa bir süre Ptolemaiosların eline geçmiş bunu MÖ. 129'da Partlar, MÖ. I.yüzyılda Ermeni krallarından Dikran'ın egemenliği izlemiştir. Van Partlar ile Romalılar arasında zaman zaman el değiştirmiş, MS. III. yüzyılda Romalılar Sasanilerle yöre için savaşmışlardır. Roma'nın ikiye ayrılmasından sonra Bizans yönetiminde kalan Van VII. yüzyılın ortalarında Arapların eline geçmiştir. IX. yüzyılda Saciler, X.yüzyılda Arap ve Ermeni çekişmelerine sahne olmuştur. Bu çekişmelerin ardından 1021'de Bizanslılar yeniden yöreye hakim olmuş ve Bizans'ın Vaspurakan Teması'nın sınırları içerisinde kalmıştır. Van ve yöresinde tarih öncesi devirlere ait kaya ve mağara resimleri de bulunmuştur. Tilkitepe ve Dil Kaya höyüklerinde bu dönemlere ait zengin buluntularla karşılaşmıştır.

Toprakkale (Antik Rusahinili)

Urartular'ın ikinci başkenti olan Toprakkale II. Rusa tarafından Zimzim kayalıklarının üzerine kurulmuştur. Urartular zamanında buranın adı Rusahinili'dir.Rusahinili'nin anlamı Rusa'nın kurduğu kenttir. Rusahinili, milattan önce 735 yılında Asur Kralı III. Tiglat-Pileser'in Tuşpa'ya saldırısından sonra savunulması daha kolay olduğu için kurulmuştur. Bu yeni başkente su sağlamak için Van Ovası'nın doğusundaki Erek Dağı'nın doğusuna bir baraj yapmışlardır. Rusa Barajı adındaki bu baraj Urartu sulama sisteminin en gelişmiş örneğidir. Günümüze bu kentten Urartu Baştanrısı Haldi'ye ait bir tapınak, sur kalıntıları, saray ve su sarnıcı gelebilmiştir.

Alniunu Su Kanalları

Edremit'in güneyinde Alniunu Antik Kenti bulunmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nin kayalık alanında kurulan bu bölgeden kanallar geçirilerek sulama yapıldığı gibi Urartuların da

önemli bir yerleşim yeridir. MÖ.3000'de Hurriler burada yaşamıştır. Hurrilerin Hititler tarafından yıkılmasından sonra Urartular yöreye hâkim olmuştur. Bu dönemde Kadembastı'da Şamram Kanalının güneyindeki tepede, yerden yüksekliği 10-12 m. olan Kız Damı (Dev Damı) Mağarası içinde sütunlar, ocaklar, güneyden çıkış yolu oyulmuştur. Urartu Sulama (Menua-Şamram) kanalları, Urartulardan sonra Doğu Anadolu Bölgesinde, Urartuların yapmış olduğu kadar sulama kanalı, göller ve baraj yapılmamıştır. Bundan önemlisi 2800 yılından beri çalışan bu su tesislerinin benzerine, dünyanın hiçbir yerinde rastlanılmamaktadır. İlginç inşa tekniğinin tarihsel gelişimi büyük bir önem taşımaktadır.

Sardurihinili (Çavuştepe) Antik Kenti

Van'ın 24 km. güneydoğusunda Gürpınar Ovası'ndaki Bol Dağlarının uzantısındaki bir tepe üzerinde kurulmuştur. Sardurihinili Urartu dilinde Sardur'un kurduğu kent anlamındadır. Çavuştepe Kalesi Van'a 25, Gürpınar'a da 10 km. uzaklıkta, Van-Hakkâri karayolu üzerindedir. Urartu Kralı 2.Sarduri'nin M.Ö.764-735 yılları arasında yaptırmış olduğu bu kalede 1961-1986 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden Prof.Dr. Afif Erzen kazılar yapmıştır. Bu kazılar sonrasında Aşağı ve Yukarı kale, ana giriş kapısı ve diğer yapıtlar ortaya çıkarılmıştır.

Çavuştepe Kalesi'nde depo binaları, Tanrı İrmuşini'ye ait tapınak, tapınağın batısında yan yana uzanan çok sayıda atölye, atölye odalarının birer kapı ile açıldığı koridor, bu koridorla geçilen batıdaki saray, su sarnıçları, tuvalet (bu alaturka tuvalet şu anda dünyanın en eski tuvalet örneğidir) fosseptik çukuru, kanalizasyon sistemine ait kalıntılar bulunmaktadır.

Gevaş (Vostan) Antik Kenti

Tilkitepe'de yapılan kazılarda kalkolitik Çağa (M.Ö.5500-3500) ait buluntular ele geçirilmiştir. Ayrıca Gevaş'ın kuzeyinde Van Gölü kıyısındaki Hişet kalesinin kalıntıları Urartular dönemine tarihlendirilmiştir. Bu bakımdan yörede ilk yerleşimin Urartular zamanında olduğu anlaşılmaktadır. Urartular bu yerleşime Vostan adını vermişlerdir. Sonraki yıllarda Selçukluların Vestan dediği bu sözcük zamanla Gevaş'a dönüşmüştür.

Karagündüz Höyüğü

Van il merkezinin 34 km kuzeydoğusunda, Erçek Bucağı'nın 6 km kuzeyinde, Eski Karagündüz (Şarokonis) Köyü'nün olduğu yerdedir. Van- Özalp karayolu höyüğün 4,8 km güneydoğusundan geçmektedir. Yeni köy, su yükselmesinden dolayı höyüğün 2 km kuzeydoğusunda kurulmaktadır. Karagündüz Höyüğü'nde yapılan kazılarda ise Ortaçağ'dan

Erken Transkafkasya dönemine kadar uzanan 7 yapı katının varlığı görülmüştür. En üst iki tabaka Ortaçağ'a aittir ve 1. yapı katı sırasında tepenin üzeri mezarlık olarak kullanılmıştır. 2. yapı katının altında uzunca bir boşluğu izleyerek sırasıyla Geç Demir çağı gelir. 4.yapı katı ise birkaç evrelidir. Bunların en ilginç Urtu Krallığı dönemine ait olan 4. yapı katıdır. Urtu tabakasının altında Erken Demir Çağı yani 5. yapı katı (bu tabaka nekropolle çağdaştır), arkasından 6. yapı katı (Orta-Son Tunç Çağı), 7. yapı katı ise erken Transkafksasya dönemine aittir ve höyüğün en kalın tabakasıdır.

KALELER VE HARABELER

Van Kalesi

Van Kalesi, Van il merkezi sınırları içerisinde olup, şehir Merkezine 5 km. mesafede bulunmaktadır. Urtu Kalelerinin en görkemlilerindendir. M.Ö. 9. yüzyılda Lutupri'nin oğlu 1.Sarduri tarafından yaptırılmıştır. Büyük bölümü ayakta kalan kalenin kuzeybatı ucunda bulunan ve Sardur burcu denilen taş bloklarla örülen yapının üzerinde 1.Sarduri'ye ait olan, Asur çivi yazısı ile yazılmış, bilinen en eski Urtu yazıtı vardır. Kalenin kuzey yamacında 2. Sarduri'nin Açık Hava Tapınağı (Analı-Kız) , kale içinde Menau ve Sarduri'ye ait mezar odaları, mağaralar, su sarnıçları ve çeşitli odalar vardır. Kalenin güneyinde ise eski şehrin kalıntıları bulunur. Ulu Cami, Hüsrev Paşa Cami, Kay Çelebi Cami, Hamamlar, Kümbetler ve çoğu tahrip olmuş eski evler, gezenleri tarihin yaprakları arasında seyahate çıkarır.

Hoşap Kalesi

Van il merkezine 60km. uzaklıkta, Gürpınar ilçesinde, Van-Hakkari karayolu üzerindeki Hoşap (Güzelsu)'da yer almaktadır. Dik bir kaya kütleli üzerine kurulan kale, iç kale ile bunun kuzeyindeki dış kaleden oluşur. Gözetleme kulesi, surları, burçları, beden duvarları, mescit, fırın, zindan seyir köşkü, harem, selamlık ve orijinal demir kapı kanatları kalenin önemli yapılarıdır. Ayrıca kalenin güney tarafında Van Bölgesinin en eski Osmanlı Köprüsü bulunur.

Ağartı Kalesi

Van Gölü' nün doğu kıyısında kurulan kale iyi korunarak günümüze kadar gelen sur duvarları andezit taş bloklarla örülmüştür.

Kef Kalesi

Urartu'ların önemli merkezlerinden biridir. Kalede çok odalı bir saray, hayvan ve bitki rölyefleri vardır.

Çavuştepe Kalesi

Van il merkezine 25 km. uzaklıkta, Gürpınar ilçesine bağlı Çavuştepe köyünde yer almaktadır. Bol Dağı silsilesinin batı ucuna kurulmuş olan kale; aşağı ve yukarı kalelerden oluşmaktadır. Kale, II. Sarduri tarafından M.Ö. 764-734 tarihleri arasında yaptırılmıştır. Kalelerde Haldi Tapınağı, açık hava tapınağı, surlar, depo, ahır, saray binaları, su sarnıçları, çivi yazısı bulunmaktadır.

Ayanıs Kalesi

Van'a 35 km. mesafedeki Ayanıs köyündedir. Argıştı'nın oğlu Rusa tarafından M.Ö. 645-643 tarihleri arasında yaptırılmıştır. Urartu tarihinin son safhalarının aydınlatılması açısından çok önemlidir. Van Gölü sahiline yakın bir alanda kuruludur.

Aşağı -Yukarı Anzaf Kaleleri

Van'ın 10 km. kuzeydoğusunda Van-Özalp karayolu yakınında yer almaktadır. Aşağı ve Yukarı Kalelerden oluşmaktadır. Her iki kalede surlar, kuleler, atölye, depo, saray yapısı, kitabe bulunmaktadır.

Tilkitepe Harabeleri

Tilkitepe Harabeleri haritası Van ili içinde yer almaktadır, coğrafi konum olarak ise; enlem: 38.417 ve boylam: 43.317 koordinatlarındadır.

Kale Harabesi Pizan

Kale Harabesi Pizan haritası Van ili içinde yer almaktadır, coğrafi konum olarak ise; enlem: 37.951 ve boylam: 43.948 koordinatlarındadır.

DİNİ MİMARİ

Van Ulu Cami

Eski Van şehrinde Tebriz Kapı ile İskele Kapı arasında yer almaktadır. Bugün oldukça harap olan yapıyı, 1913'deki W. Bachman'ın fotoğraf ve çizimleri ile 1970-1971 sezonlarında Prof. Dr. Oktay Aslanapa'nın yapmış olduğu kazılarda elde edilen buluntularla tanımak mümkün olmuştur. O. Aslanapa'nın Cami'yi 14. yüzyıl başlarına tarihlendirmesine karşın, tarihi sürece ve yapı hususiyetlerine baktığımızda Selçuklu devrinde yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Günümüze ulaşmasa bile, aslında, süsleme ve mimari özellikleri bakımından oldukça hususiyetli iç mekâna sahip olduğu, eski resimlerden anlaşılmaktadır. Süslemeler, iç mekan

duvarlarında, mihrap ve dış cephedeki taç kapıda yoğunlaşmıştır. Tuğla ve alçıdan yapılmış süslemeler geometrik, bitkisel ve yazı örneklerinden oluşmaktadır.

Süleymanhan Camii

Van Kalesi'nin üst kesiminde, yukarı stadelin batısında yer almaktadır. E.Çelebi'ye dayanarak K. Sultan Süleyman tarafından 1534 yılında tamir ettirildiği kabul edilmektedir. Minaresi Osmanlı'nın yöreye hâkimiyetini gösteren sembol bir yapıdır. Cami, kare planlı olup, üzeri düz toprak dam örtülüdür. 1987-88 sezonunda Prof. Dr. Taner Tarhan tarafından kazılarak harimi ortaya çıkarılmıştır. Van Kalesi'nin silüetini etkileyen önemli kalıntılardan birisidir.

Gevaş İzzeddin Şir Camii

Cami, Gevaş'ın Hişet Mahallesi'nde bulunmaktadır. Üzerinde inşasına ilişkin herhangi bir kitabe bulunmamasına rağmen Van ve Hakkari Hakimi İzzettin Şir tarafından yaptırıldığı kabul edilmektedir. Genel olarak XIV-XV yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Yapı kare planlı bir cami ile bunun kuzey duvarına bitişik medreseden oluşmaktadır. Cami mihrap önü Kubbeli ve iki sahnilidir. Kubbe duvarının ortasında beş kenarlı mihrap nişi yer almaktadır. Yapıda düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Batı cephenin ortasındaki minare, günümüzde eklenmiştir.

Kızıl Minareli Camii

Eski Van'ın doğusunda Tebrizkapı mahallesinde bulunmaktadır. Sinaniye Cami veya Tebriz Kapısı Camii olarak da adlandırılmaktadır. Bugünkü caminin minaresi Selçuklu döneminden, cami kısmı ise, Osmanlı devrinden kalmadır. Üzerinde kitabe bulunmadığından hangi tarihte yapıldığı belli değildir. Selçuklu devrinden kalma minare kare kaide üzerinde silindirik gövdeli olarak yükselmektedir. Kaide kısmı kesme taş, gövde kısmı tuğladan yapılmıştır.

Hüsrev Paşa Cami

Eski Van'ın Ortakapı Mahallesi'nde bulunmaktadır. Cami medrese, türbe ve imaretten oluşan bir külliye içerisinde yer almaktadır. Cami giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre, Van Beylerbeyi Köse Hüsrevpaşa tarafından 1567 tarihinde yaptırılmıştır. Mimar Sinan'ın eserleri arasında sayılmaktadır. Cami ve çevresinde Prof. Dr. A. Uluçam kazı ve restorasyon çalışmalarını yürütmüştür. Harim, kalın duvarlar üzerine kubbeyle örtülmüştür. Yapının duvarlarında kesme taş, tromp ve kubbede tuğla malzeme kullanılmıştır.

Kaya Çelebi Camii

Eski Van'ın Ortakapı Mahallesi'nde surlara yakın bir yerde bulunmaktadır. Vakfiyesine göre Kaya Çelebi Zade Koçi Bey tarafından 1660 tarihinde yapımına başlanmış, ancak Koçi Bey'in idam edilmesi üzerine 1663 yılında, Cem Dedemoğlu Mehmet Bey tamamlattır. 1993 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yapmış olduğu onarımlardan sonra, ibadete

açılmıştır. Cami, kare planlı ve tek kubbeli harim ile kuzeyindeki beş gözlü son cemaat yerinden oluşmaktadır. Kuzey batı köşede minaresi bulunmaktadır. İki renkli kesme taşlarla inşa edilmiş olan caminin cepheleri, değişik formlarda pencerelerle hareketlendirilmiştir.

Hamurkesen Camii

Gürpınar İlçesi'ne bağlı, Hamurkesen Köyü'nün içerisinde, kalenin doğu tarafında yer almaktadır. Giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre, Seyyid Muhammed tarafından 1122 (1710) tarihinde yaptırılmıştır. Kare planlı, tek kubbeli bir harimden oluşmaktadır. Yıkılan kubbesi son yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yeniden yaptırılmıştır. Düzgün kesme taş malzeme kullanılan yapıda sadece kuzey cephe taç kapıyla hareketlendirilmiştir.

Horhor Camii

Eski Van'ın Horhor bahçelerine yakın bir yerinde yer almaktadır. Kitabesi ve vakfiyesi bulunmadığından hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Mimari özelliklerine bakarak XVIII. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Cami enine dikdörtgen planlı olup, güney ve doğu duvarları günümüze ulaşmıştır. Kible duvarının ortasına yerleştirilmiş caminin taş mihrabı önemlidir. Dışa taşıntılı mihrap, dikdörtgen görünüşlü, istiridye yivli kavsara ile sonlanan beş kenarlı niş şeklindedir. Mukarnaslı bir tepeliği bulunmaktadır. Üzerinde kök boyalarla yapılmış kalem işi süslemeler mevcuttur.

Abbas Ağa Camii

Eski Van'ın kuzeybatı tarafında, Horhor Camii ile Ulu Cami arasında yer almaktadır. Kitabesi bulunmadığından kim tarafından ve hangi tarihte yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak mimari durumuna bakarak XVIII-XIX. Yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Enine dikdörtgen planlı caminin duvarları sağlam olup, üst örtüsü yıkılmıştır. Duvarlar altta taş, üstte kerpiçle yapılmıştır. Harime kuzey cephenin ortasına açılmış bir kapıdan girilmektedir. Giriş ekseninde, kible duvarının ortasına yerleştirilmiş yarım daire planlı bir niş şeklinde mihrap bulunmaktadır.

TARİHİ KİLİSELER

Akdamar Kilisesi

Gevaş İlçesi'nin sınırları dâhilindeki Akdamar Adası'nda yer almaktadır. Adanın güneydoğusuna kurulmuş olan kilise Kutsal Haç adına Vaspurakan Kralı I. Gagik tarafından 915-921 yılları arasında Keşiş Manuel'e yaptırılmıştır. Kilisenin kuzeydoğusundaki şapel 1296-1336 tarihlerinde; batısındaki jamaton 1763 tarihinde; güneyindeki çan kulesi 18.yüzyıl

sonlarında ilave edilmiştir. Kuzeyindeki şapelin ise, tarihi bilinmemektedir. İlk yapıldığında Saray kilisesi olan yapı, sonradan Manastır Kilisesine dönüştürülmüştür. 2007 yılında geçirmiş olduğu restorasyon sonucunda Anıt müze olarak hizmete girmiştir. Kilise, mimarisi yanında dış cephelerindeki figürlü taş plastiği ile dikkat çekmektedir. Plan bakımından merkezi kubbeli, dört yapraklı yonca biçimli haç plana sahiptir. Orta mekân yüksek kasnaklı, içten kubbe, dıştan piramidal külahla örtülüdür. Kubbenin yüksek tutulması kilisedeki dikey etkiyi açıkça ortaya koy maktadır. Kiliseye batı ve güneyden birer kapı vasıtasıyla girilmektedir. Kilisenin çevresi daha sonraki dönemlerde ilave edilen yapılarla kuşatılmıştır. Kilisenin figürlü repertuarı oldukça zengindir. Bunun yanında İncil ve Tevrat'tan alınmış çeşitli sahneler bulunmaktadır. Yunus Peygamber'in denize atılması, Hz. Meryem ve kucağında İsa, Âdem ile Havva'nın Cennet'ten kovulması, Hz. Davut ile Kral Goliat'ın mücadelesi, Samson Filistinli ikilisi, ateşte üç ibrani genci, Aslan ininde Daniel sahneleri bunların başlıcalarıdır. Batı cephede Kral Gagik'i kilise maketini sunarken gösteren bir sahne yer almaktadır. Dört yöndeki alınlıklarda İncil yazarları boydan tasvir edilmiştir. Batı ve kuzey cepheye açılmış iki kapı vasıtasıyla giriş sağlanmaktadır. Bunlardan batıdaki portal şeklinde bir düzenleme göstermektedir. Kesme taş malzeme kilisenin tamamında kullanılmıştır.

Düzgün kesme taş malzemeyle inşa edilen yapıda, dış cepheleri süsleyen mimari plastik, kiliseye etkin bir görünüm kazandırmaktadır. Abbasi yoluyla Orta Asya Türk sanatı etkilerini de üzerinde barındırması önemini arttırmaktadır.

Çarpanak Kilisesi

Kilisenin bulunduğu ada, Van merkeze bağlı Dibek düzü Köyü mevkiindedir. Adanın kuzey tarafında kurulmuş olan Ctouts manastır kompleksi St. Jean'a atfedilen bir kilise ile batısındaki jamaton ve kuzeydoğusundaki şapelden meydana gelmektedir. Manastır topluluğunun tarihi IX. Yüzyıla kadar inmektedir.

Adır Kilisesi

Ada, Van merkeze bağlı Yaylıkaya Köyü Döşeme Mezrası sınırları içerisinde yer almaktadır. Adanın güney tarafında kurulmuş olan Lim Manastırı; St. Georges kilisesi St. Sion şapeli, jamaton ve diğer binalardan meydana gelmiştir. Günümüzde St. Georges Kilise'nin büyük bir kısmı yıkılmış olup, jamaton ve şapel mevcuttur. Manastır 1305 yılında yapılmıştır. Daha sonra 1621 yılında Aziz Georges Kilisesi, 1766 yılında ise, jamaton ve şapel eklenmiştir. Bugün yıkılmış olan kilisenin eski çizimlerden haç planlı olduğu görülmektedir. Batı tarafında sağlam kalan jamaton kare planlı ve dokuz bölümlüdür.

Yedi Kilise

Erek Dağı'nın eteklerinde kurulmuş olan bu manastır, bugün Van Merkeze bağlı, Yukarı Bakraçlı Köyü'nde yer almaktadır. Tamamı Warak Wank Manastırı olarak adlandırılan yapı, aslında anıldığı gibi yedi adet kilise olmayıp iki grup halinde beş kilise, kiliseye eklenen bir

Jamaton, bir kütüphane ve bir çan kulesinden oluşmaktadır. Manastırı teşkil eden kiliselerin en eskisi St. Sophia kilisesidir. 8. yüzyılda inşa edilmiş olup, sadece apsisi mevcuttur. İkincisi bunun kuzey duvarına bitişik inşa edilmiş ve günümüzde yıkık olan St. John Kilisesi'dir. Bu ikisi yapıların birinci grubunu teşkil etmektedir.

Albayrak ST. Bartholomeus Kilisesi

Başkale İlçesi'ne bağlı Albayrak Köyü'nde bulunmaktadır. Büyük Zap Vadisi'ne bakan bir tepede üzerine kurulmuş olan kilise ve jamaton aynı tarihte yapılmıştır. Mimari ve süsleme özelliklerine bakarak 13. - 14. yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Yapı daha sonra 1647-1655, 1760 ve 1877'de kapsamlı onarımlar geçirmiştir. Günümüze ulaşan şekil 17-19. yüzyıllardan kalmaz. Yapının tamamında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kiliseyle jamaton kısmının bütün olarak ele alınması yanında, batı cephedeki portalde yer alan figürlü plastik, yapının önemli yanlarını oluşturmaktadır.

Yanal (Soradir) Kilisesi

Başkale'nin Yanal Köyü'nde bulunmaktadır. St. Ejmiacin adına yapılan kilise, 7.-9. yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Merkezi kubbeli, dörtlü yonca yaprağı planlıdır. Doğu ve batı kolları daha uzun tutulmuş kilisenin, orta mekânı karşılıklı ikişer kemerin kesişmesiyle oluşturulmuş kaburgalı bir kubbeyle örtülmüştür. Kubbe dışı, köşeleri pahlanmış kare biçiminde yüksekçe bir kasnakla yansıtılmıştır. Kilisenin kolları, içten yarım daire planlı, doğudaki apsis yuvarlağı ile batıdaki kol daha uzun tutulmuştur. Batıdaki kolun ortasına sivri kemerli bir kapı açılmıştır. Kuzey ve güneydeki kollar dışı beş kenarlı olarak yansıtılmıştır. Doğudaki kol, yanlarındaki hücreleriyle daha geniş bir cephe oluşturmaktadır. Hafif kırmızımtırak düzgün kesme taşlar yapıda kullanılmıştır.

Diğer Kiliseler

Van ve ilçelerinde bunlardan başka günümüze ulaşan birçok kilise ve manastır yapısı mevcuttur. Eski Van'da Çifte Kilise; Erciş'te Salmanağa Kilisesi; Muradiye'de St. Etienne Kilisesi; Gevaş'ta Kırmızı Kilise, St. Tomas Manastırı ve Deveboynu Manastırı; Bahçesaray da Aparank Manastırı, Dire Gele (St. Georges Kilisesi), St. Jacques Kilisesi ve Andzghousts Kilisesi; Çatak'ta Elmalı Kilisesi ile Ziv, Hişet, Hiris ve Aşağı Hiris Kiliseleri; Gürpınar'da St. Merinos Kilisesi bunların başlıcalarıdır.

EL SANATLARI

Seramik Sanatı

Ana malzemesi toprak olan seramik üretimi Anadolu topraklarında 8000 yıl önce başlamış ve tarihi süreç içerisinde gelişerek bir kültür hazinesi oluşturmuştur. Seramik sanatının Van'daki başlangıcını burada yaşamış olan Hurlilere dayandırmak mümkündür. Hurlilerden sonra bölgede hüküm süren Mitaniler de seramik üretmiş, meydana getirmiş oldukları bu eserleri kırmızı, kahverengi ve siyah boyalar kullanarak süslemişlerdir. Mitaniler de süsleme ögesi olarak geometrik şekiller ve koşan, duran, dövüşen hayvan figürleri kullanmışlardır.

Bölgede yaşamış olan bir diğer devletin Urartular olduğunu belirtmiştik. Çanak-çömlek üretimi Urartuların karakteristik sanat dallarından biri idi. Urartuların üretmiş oldukları çanak-çömlekler teknik, renk ve biçim açısından önemli farklarla diğer devletlerin üretmiş oldukları çanak çömleklerden ayrılmaktadır. Urartular saraylar ve dini törenlerin yanı sıra günlük hayatta da depolamak ya da yemek pişirmek için farklı seramik kaplar kullanmışlardır. Günlük hayatta kullanılan kaplar sıvı gıda, şarap saklamak ya da yemek pişirmek için kullanılmıştır.

Oyalar

Van'da oya, kadınları ve kızların özel uğraşları arasında yer alır. Küçük yaşta kız çocukları bir tığ ve bir yumak ipliği alıp oyanın temeli olan zinciri çekmektedir. Oyalar yapanın ve kullananın marifetini ortaya koyar, diğer el işlerinde olduğu gibi oyanın fazlalılığı ve düzeni, titizlikle yapılmış Olması, renk uyumu, kullanıldığı yere uygunluğu şahsın becerisinin aynasıdır. Oya gelinin kaynanasına götüreceği en güzel hediyedir. Oyaların yapımında oyanın özelliğine göre; yuvarlak boncuk, kesme boncuk, inci boncuk, boru boncuk gibi değişik boncuklar kullanılır. Van'da oyalar kullanıldıkları yere göre; leçek yazma oyaları, kese oyaları, köynek oyaları, bebek bakımında kullanılan oyalar, namaz tülbenti, mevlüt örtüsü oyaları ve dekoratif oyalar vardır.

Çoraplar

El sanatlarımız içerisinde halk arasında en fazla üretilen, çoğunlukla ihtiyacı karşılama amacıyla yapılan işlerin başında çorap örücülüğü gelir. Malzemesi tamamen yün olan çoraplarımız beş şişle örülür. Renkli motiflerle süslenen bu çoraplar aynı zamanda bir duygunun da ifadesidir. Van ve yöresinde örülen çoraplar natürel renklerle ve renkli motiflerle süslü olmak üzere iki türdür. Kadınların ve genç kızların giydikleri çoraplar tamamı renkli motiflerle süslü çoraplardır. Erkek çoraplarının ise sadece burun ve taban kısımları renkli desenlerdir. Erkek çorapları genellikle uzun konçlu, boğazları lastikli ya da lastiksiz düz örülür. Konçların kenarlarına biritler yapılır, içinden bağcık geçirilmek sureti ile bağlanır. Kadınların ve kızlarının giydikleri çoraplar kısa boğazlı ve lastiklidir.

Kilim

Yöre insanın hayvancılıkla uğraşması dokuma malzemesinin yaygın olarak kullanılmasında etkili olmuştur. İnsanlar ihtiyaçlarını karşılama amacı ile dokudukları kilimleri evlerinde yaygı, minder, yastık, hurç, erzak torbası, çuval, çocuk beşiği, barzol olarak kullanmıştır. Van yöresinde dokunan kilimlerde estetik güzelliğin yanında ilettiği mesaj çok daha önemlidir. İnsanımız ilmek ilmek, motif motif duygularını, sevgisini, açıkça söyleyemediği aşkını, üzüntüsünü, beklentilerini kilimine işlemiştir. En fazla görülen kilimler ise: Gülsarya, Nehrek, Şahneri ve Lüleperdir.

Gümüş – Savat

Savat; esas maddesi gümüş sülfür olan siyah bir minenin, gümüş bir levhanın önceden hazırlanmış bölümlerine kakılmasıyla gerçekleştirilen süsleme tekniğidir. Gümüşçülük son yıllarda açılan gümüş atölyeleriyle Van’da gelişmiştir. Van’da üretilen gümüş takılar çeşitli illere ve ülkelere de gönderilmektedir. Van’da gümüş işlemeciliği el sanatlarının önemli bir parçasını oluşturur. Bu nedenle takılar genellikle gümüştür. Kadınların kadife entarilerinin üstünden taktıkları boyunlarındaki altın Heb’ler evladiyeliktir. Yuvarlak altıntopların oluşturduğu bu takı oğul evlendirildiğinde geline takılır, o da kendi gelinine, böylece devam eder.

Ceviz Oymacılığı

Bahçesaray ve Çatak ilçelerimizde yapılan ceviz oymacılığı, çeşitli türdeki kaplar, süs eşyaları, satranç takımı, biblolar vb. ürünler şeklinde son derece iyi bir işçilikle sunulmaktadır.

GASTRONOMİ

Yeme içme kültürü açısından ülkemizin her yöresinin kendine özgü nitelikleri vardır. İlimizin kendine has yemekleri ve de en önemlisi markalaşmış Van Kahvaltısı misafirlerin damaklarında güzel bir tat bırakmaktadır. Meşhur otlu peynir, cacık, murtuğa, kaymak, bal, kurut gibi farklı lezzetleri sunan kahvaltı salonları ile yöresel yemeklerin sunulduğu mekânları

Su Sporları

Yüksek irtifa dalışına ek olarak Van Gölü'nde kano, offshore, yelken, yüzme ve benzeri bütün su sporları yapılmaktadır. Edremit'te bulunan Van Gölü Su Sporları Merkezinde, periyodik olarak yarışlar düzenlenmektedir.

Kayak Merkezleri

Mükemmel kayak pisti ve kar kalitesi ile Türkiye'nin önde gelen Kayak merkezleri arasına girmeye aday Gevaş Abalıköy Kayak Merkezi merkeze 35 km uzaklıktadır. Kış sporlarını sevenler için tam bir cazibe merkezidir. Bölgenin en önemli kayak merkezinden biri olan Abalı Kayak Merkezi'ne gelen vatandaşlar bir yandan kayak yaparken, bir yandan da Artos Dağı'nda Yamaç Paraşütü izleme keyfini yaşayabiliyorlar.

Van Gölü

Dünyanın en büyük sodalı gölüdür. Bir iç denizdir. Adalar: Akdamar, Çarpanak, Adır ve Kuş Adası yüksek irtifa dalışı için en elverişli sulardandır. Gevaş İskelesinden kalkan motorlarla mavi tur yapılabilir. Turkuazın bütün tonlarını barındıran göl bakir koyları ile ilgi

çekmektedir. Sodalı sular; cilt hastalıkları için sağaltıcı özelliğe sahiptir. Fotoğraf tutkunları için eşsiz manzaralar sunar.

Van Müzesi

1972 yılından itibaren hizmet vermeye başlayan Van Müze'sinde, el sanatları ürünleri, el yazmaları ve eski savaş aletlerinin yanı sıra, Urartu tarihi açısından da çok zengin bir eser koleksiyonu yer almaktadır. Bölgeye çok sayıda bulunan Urartu çivi yazılı zafer stelleri ile Akkoyunlu ve Karakoyunlulara ait koç ve koyun şeklindeki mezar taşları buldukları yerlerden toplanarak müzeye nakledilmiştir. Etnografik eserler salonunda Van-Hakkâri yöresine özgü dokuma eserler, gümüş kemerler, tütün tabakaları, tespih ve ağızlıklar, bronzdan mutfak kapları ve tepelikler teşhir edilmektedir. Van'ın otantik yapısını gözler önüne seren Şark Köşesi de ziyaretçilerin beğenilerine sunulmuştur.

Van Yöresi Halk Oyunları

Van Halk Oyunları bakımından en zengin yörelerden biridir. Bu geniş alan üzerinde çok değişik oyunlar oynanmaktadır. Bu da kültürel zenginliğimizden kaynaklanmaktadır. Bugün oynanan oyun sayısı 30 civarında, ismi bilinen oyun sayımızın 120 civarında olduğu bilinmektedir. Halen oynanmakta olan oyunlarımız ise Bablekan, Basso, Dıngo, Gülizar, Gerzani, Hedli, Lorke, Meş, Nare, Şevko, Hır-Hır, Havesor, Havcan, Kersi, Larilla ve Teymurağa bunlardan bazılarıdır.

Travertenler

Van'ın Başkale ilçesi merkezine 45 km mesafede Dereiçi (Sawkan Köyü) yakınlarındadır. Oluşumu devam eden Travertenler Akçalı travertenleri olarak Van'ın mucizevî doğal mirasları arasında yerini tutmuştur.

Kaplıca (Şifalı Sular) veya Termal Turizm

Kaplıca – şifalı sular veya termal turizm şeklinde anılan bu turizm türünde,

termal tesis bünyesinde doktor ve sağlık personeli gözetiminde, tıbbi araç ve gereçler eşliğinde jeotermal suyun içerisinde bulunan belli oranlardaki minerallerin tedavi edici özelliğinden faydalanarak gerçekleştirilen kürlerin, sağlıklı yaşam ve dinlenmeye yönelik bütün hizmetlerini kapsamaktadır. Van da bulunan kaplıcaların bazıları ise:

Hasan Abdal Kaplıcası: Erciş ilçesinin 28 km kuzeydoğusunda ilçeye bağlı Deli çay bucağında yer alan bu kaplıca 68°C sıcaklığa sahip olup, debisi 7 lt/sn dir. Başta romatizma olmak üzere birçok hastalığa iyi geldiği ifade edilen bu kaplıca yöre halkı tarafından oldukça yoğun şekilde kullanılmaktadır.

Dergezin Kaplıcası: Muradiye ilçe merkezinin doğusunda Dergezin Köyü yakınlarında bulunan bu kaplıca 36°C sıcaklığı, 5 lt/sn lik debisi ve litresinde 1.8gıramlık mineral miktarı ile 3. derecede önemli kaplıcalar arasına girmektedir. Ulaşım ve konaklama imkânlarının olmayışı nedeniyle turizm amaçlı kullanılmamaktadır. Ancak yerel halk tarafından kullanılmaktadır.

Doğancı Kaplıcası: Erciş ilçesinde bulunan bu kaplıca, özel idare tarafından yaptırılmış olup su an hizmet vermektedir.

Defris Kaplıcası: Çaldıranda ilçesinde bulunan bu kaplıcanın su sıcaklığı 36°C olup debisi 0,05 lt/sn dir.

Zereni Kaplıcası: Çaldıran ilçesinde bulunan kaplıcanın su sıcaklığı 55°C debisi 1lt/sn'dir. Yukarıdaki kaplıcalara ilaveten kimyasal özelliği tespit edilememiş termal ve mineral amaçlı kullanılmayan sıcak su kaynakları, oluşacak taleple doğru orantılı bir şekilde, diğer turizm değerleri ile paralel yapılacak bir plan çerçevesinde kullanılabilir.

Hamamlar

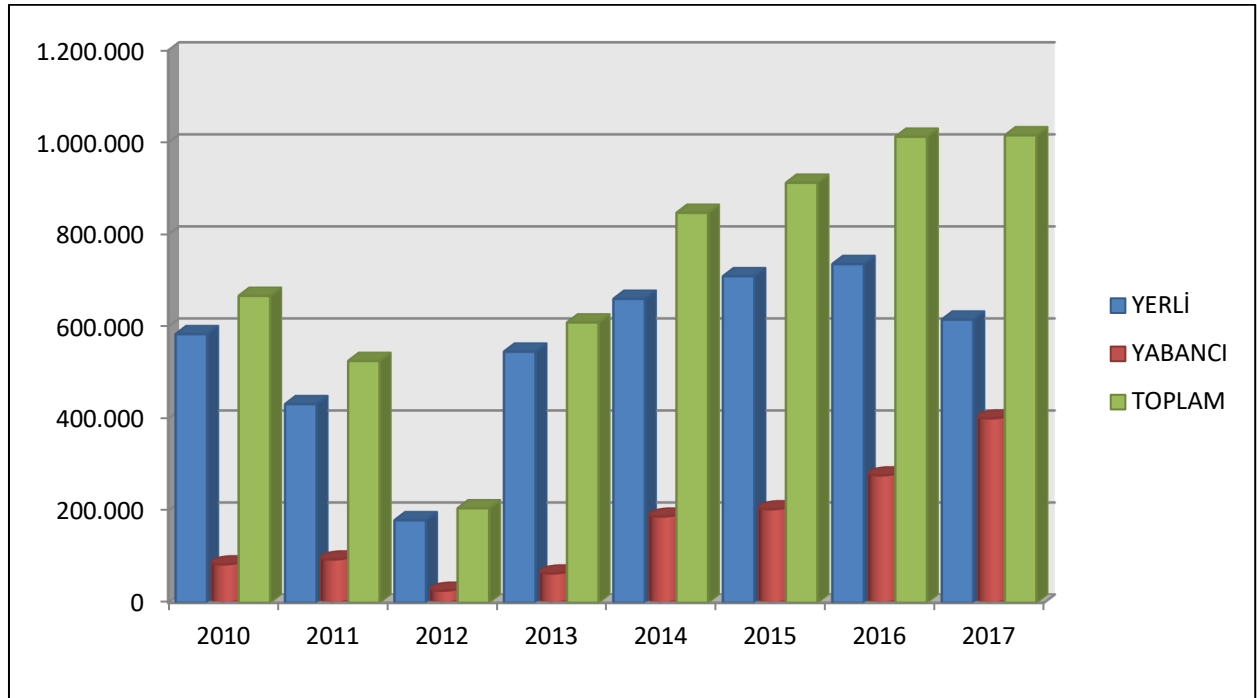
Van Çifte Hamam, Eski Van'da birçok hamamdan bahsedilmesine karşın, günümüze sadece Çifte Hamam kalıntıları gelmiştir. Osmanlı devrinde yapılmış olmakla beraber, üzerinde yazıtı olmadığı için kesin tarihi belli değildir. Tebrizkapı Mahallesi'nde kurulmuş olan hamam, kadın ve erkeklere mahsus iki bölümden oluşmaktadır. Güneydeki daha büyük tutulmuş bölümü erkeklere kuzeydeki kısmı kadınlara mahsustur. Yapının örtüleri yıkılmış, duvarları da büyük ölçüde tahrip görmüştür. Kubbe ile örtülü soğukluk kısımları, ılıkılık, sıcaklık ve en doğuda da külhan bölümleri mevcuttur. Her ikisinin sıcaklık bölümleri 4 eyvanlı merkezi kubbeli bir plana sahiptir. Yapıda kesme taş, moloz taş ve tuğla kullanılmıştır.

2017 YILI YERLİ YABANCI TURİST SAYISI

AYLAR	YERLİ GİRİŞ	YABANCI GİRİŞ	TOPLAM
OCAK	68.002	13.914	81.916
ŞUBAT	76.029	38.317	114.346
MART	71.220	85.226	156.446
NİSAN	76.359	25.307	101.666
MAYIS	104.031	38.791	142.822
HAZİRAN	23.301	25.370	48.671
TEMMUZ	42.284	27.661	69.945
AĞUSTOS	34.011	37.510	71.521
EYLÜL	27.180	44.129	71.309
EKİM	32.168	25.702	57.870
KASIM	30.389	20.658	51.047
ARALIK	30.370	17.788	48.158
YILLIK GENEL TOPLAM	615.344	400.373	1.015.717

YILLAR İTİBARIYLA VAN İLİNİ ZİYARET EDEN TURİST SAYISI

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
YERLİ	179.312	545.677	660.394	709.472	736.083	615.344
YABANCI	25.945	63.345	186.981	202.868	276.514	400.373
TOPLAM	205.257	609.257	847.375	912.610	1.012.597	1.015.717

KAPIKÖY SINIR KAPISINDAN GİRİŞ ÇIKIŞ YAPAN YABANCILAR*Kapıköy Sınır Kapısından Giriş Çıkış Yapan Yabancılar*

Yıllar	Hava	Kara	Tren	Deniz	Toplam
2017	68	421.786	123	-	421.977
2016	721	220.881	89	-	221.691
2015	64	143.937	10.568	-	154.569
2014	98	134.978	19.098	-	154.174

KAYNAK: Kültür ve Turizm Bakanlığı

2016 yılında 221.691 kişi Kapıköy Sınır Kapısından giriş yapmıştır. 2017 yılı sonunda bu rakam %90 artış göstermiştir.

VAN FERİT MELEN HAVALİMANI GELEN GİDEN YOLCU İSTATİSTİKLERİ 2018

	2017 ŞUBAT SONU			2018 ŞUBAT SONU			2017-2018 TOPLAMDA DEĞİŞİM
	İÇ HAT	DIŞ HAT	TOPLAM	İÇ HAT	DIŞ HAT	TOPLAM	(%)
GELEN-GİDEN YOLCU TRAFİĞİ	237.293	247	237.540	294.506	866	295.372	24
TÜM UÇAK TRAFİĞİ	1.721	14	1.735	2.382	22	2.404	39

KAYNAK: www.van.dhmi.gov.tr

Şubat ayı sonunda toplam 2.382 uçuş seferi gerçekleşmiştir. Şubat ayı sonu itibari ile 295.372 yolcu seyahat etmiştir. Aynı ayın geçen yılına göre gelen giden yolcu trafiğinde %24 ve tüm uçak trafiğinde ise %39 artış olmuştur.

İskele Caddesi No:51 İpekyolu / VAN
Tel: 0 (432) 210 00 55
Faks: 0 (432) 216 44 88 - SMS 532 752 65 65

www.vantso.org.tr